

JAN GRUDNICKI

Dr med. Adam Marcin Patryn (1905–1974)

Doctor of Medicine Adam Marcin Patryn (1905–1974)

Streszczenie

Artykuł zawiera biogram doktora medycyny, który pracował w latach 1933–1974 w małym miasteczku położonym na południu Polski.

Słowa kluczowe: lekarze polscy XX wieku, Strzyżów nad Wisłokiem

Summary

The article contains a factual biography of the doctor of medicine, who has been working in 1933–1974 in small town in south part of Poland.

Keywords: polish physicians in the XX century, Strzyżów nad Wisłokiem (the town in Poland)

Adam Marcin Patryn urodził się 3 lutego 1905 r. w zasiedlonej rodzinie mieszczańskiej, która przybyła do Strzyżowa z Włoch w początku XVI wieku w czasie panowania Bony Sforza de Aragona [2, 3]. Był spokrewniony z dr. Józefem Patrynem [1856–1933], docentem Uniwersytetu Jagiellońskiego, burmistrzem Strzyżowa i współorganizatorem miejscowego gimnazjum, spowinowacony z farmaceutą Wilhelmem Zajączkowskim [1836–1909]. Za życia dr. Adama Patryna w rodzinie praktykowało szesnastu lekarzy medycyny różnych specjalności [1].

Szkołę podstawową ukończył w Strzyżowie. Początkowo uczęszczał do nowo utworzonego prywatnego gimnazjum w Strzyżowie, później uczył się w państwowym gimnazjum w Łańcucie, gdzie w 1923 r. złożył egzamin dojrzałości [4, 5].

Kolegami gimnazjalnymi byli między innymi: Józef Kochman (późniejszy fitopatolog), Bronisław Chrzanowski (późniejszy współpracownik naukowy Instytutu Weigla we Lwowie), Józef Mayer (późniejszy chemik) i Walenty Szpunar (późniejszy astronom) [4].

W 1923 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie 23 grudnia 1930 r. został promowany na stopień doktora wszech

nauk lekarskich. Promotorem był prof. dr Jan Lenartowicz, dermatolog i wenerolog [6].

Pracę w charakterze lekarza pomocniczego (sekundariusza) rozpoczął 8 stycznia 1931 r. w Szpitalu Powszechnym we Lwowie i świadczył ją na oddziałach: wewnętrznym kobiecym, chirurgicznym chirurgii dziecięcej i położniczo-ginekologicznym do 15 lutego 1932 r. [7].

Od 15 lutego do 30 maja 1932 r. pracował jako wolontariusz w Klinice Chorób Nerwowych Uniwersytetu Jana Kazimierza pod kierownictwem prof. dr. Henryka Halbana, gdzie wykazał się „pilnością i dokładnością” [8].

W dniu 26 maja 1932 r. po przedstawieniu poświadczenia obywatelstwa polskiego, dyplomu doktora wszech nauk lekarskich uzyskanego na Uniwersytecie Jana Kazimierza i poświadczenia odbycia jednorocznej praktyki szpitalnej uzyskał prawo wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskim [9, 10].

1 czerwca 1932 r. podjął obowiązki kontraktowego sekundariusza szpitala powszechnego w Krośnie „z obowiązkiem mieszkania w budynku szpitalnym na przeciąg lat dwóch”. W pracy tej otrzymał „pokój w budynku szpitalnym z opałem i oświetleniem i bezpłatny wikt lekarski z kuchni szpitalnej” [11]. Stanowisko to

FOT. 1. Dr Adam Patryn, Lwów XII 1930

FOT. 2. Dyplom doktora wszechnauk lekarskich z 1930 r.

zajmował do 30 listopada 1933 r. (wg [13] do 31.12.1934 r.), pracując „pilnie i z zamięłowaniem, obowiązki swe spełniając sumiennie ku zupełnemu zadowoleniu zwierzchności”. Miał wówczas sposobność zapoznać się z „większą chirurgią i wykonał samodzielnie szereg operacji tak z zakresu czysto chirurgicznego jak też z zakresu położnictwa i ginekologii” [12]. W szpitalu krośnieńskim samodzielnie kierował również oddziałem zakaźnym i gruźlicy płuc [13].

FOT. 3. Strzyżów 1943. Dr Adam Patryn (z lewej), w głębi z lewej kościół i szpital św. Katarzyny

W październiku 1933 r. „przesłuchał kurs z ratownictwa i obrony przeciwgazowej ludności cywilnej” zorganizowany w Sanoku przez zarząd okręgu lwowskiego PCK [14].

Od 1 stycznia 1934 r. do 1 października 1938 r. prowadził prywatną praktykę lekarską w Strzyżowie [13], przejmując praktykę lekarską po zmarłym dr. Józefie Patrynie, a jednocześnie zapewniając byt najbliższej rodzinie po śmierci ojca.

W kwietniu 1938 r. poddał się egzaminowi dla kandydatów na stanowiska administracyjnych urzędników lekarskich I kategorii w Państwowej Służbie Zdrowia i złożył go z wynikiem dobrym [15].

1 października 1938 r. dr Adam Patryn podjął obowiązki lekarza okręgowego w okręgu sanitarnym Strzyżów w charakterze pracownika kontraktowego z powinnościami ustalonymi w ustawie o państwowej służbie cywilnej. Wynagrodzenie wynosiło 130 zł brutto, nadto lekarz otrzymywał ryczałt na objazdy służbowe i wydatki kancelaryjne w wysokości 33 zł [16].

FOT. 4. Przyrząd do pomiarów ciała ludzkiego, wytw. ESCULA P A. Roszak przed 1918 zewnętrznie do 50 cm, wewnętrznie do 25 cm

Z zajmowanego stanowiska został zwolniony przez niemieckie władze okupacyjne z dniem 1 marca 1940 r., jednak w dalszym ciągu pełnił obowiązki lekarza domowego Ubezpieczalni Społecznej w Rzeszowie [17, 13].

Podczas okupacji hitlerowskiej był lekarzem strzyżowskiej placówki Armii Krajowej [19] oraz lekarzem głęboko zakonspirowanej, prowadzonej przez matkę i siostrę we własnym domu, placówki łączności z zagranicą Komendy Głównej AK, wspomagającej kurierów i żołnierzy alianckich pełniących służbę na terenie Polski. W okresie zagłady udzielał pomocy rannym Żydom ukrywającym się w okolicznych lasach [20].

Jak poświadczył burmistrz Strzyżowa w powojennym poświadczeniu moralności, dr Adam Patryn przez cały czas (okupacji hitlerowskiej) „zachowywał się pod każdym względem bez zarzutu, brał czynny udział w pracach społecznych nad podniesieniem zdrowotności mieszkańców miasta oraz udzielał wydatnej pomocy w czasie działań wojennych”. [26]

Po przejściu frontu 2 sierpnia 1944 r. kontynuował powinności lekarza domowego Ubezpieczalni Społecznej w Rzeszowie. 24 października 1944 r. został powołany przez wojewodę na stanowisko naczelnika wydziału zdrowia Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie. [21, 22]. W dniu 28 lutego 1946 r. został zwolniony z tego stanowiska na własną prośbę [23].

Dnia 1 kwietnia 1946 r. powrócił na stanowisko lekarza okręgowego w Strzyżowie [24]. W kolejnych latach pełnił różne funkcje w nowo powstałym Ośrodku Zdrowia w Strzyżowie.

We wrześniu 1945 r. ukończył kurs medycyny uzdrowiskowej przy Polskim Instytucie Balneologicznym w Krakowie [25], a w grudniu 1948 r. — kurs dokształcający z zakresu chorób reumatycznych organizowany przez Państwowy Instytut Reumatologiczny [27].

Służby wojskowej nie odbywał, reklamowany w sierpniu 1944 r. z powodu pełnienia funkcji publicznych [28].

FOT. 5. Strzykawka 200 cm³, przed 1914

W dniach 24 października 1949 r. — 31 stycznia 1950 r. odbył ćwiczenia wojskowe [13].

Od lat sześćdziesiątych dr Adam Patryn pełnił powinności lekarza Obwodowej Przychodni Lekarskiej Polskich Kolei Państwowych w Strzyżowie. Zakres jego obowiązków oprócz prowadzenia przychodni wydającej pacjentom podstawowe leki obejmował również dbałość o stan sanitarny obiektów kolejowych od stacji Boguchwała koło Rzeszowa do stacji Przybówka koło Jasła [13].

24 lutego 1934 r. dr Adam Patryn został ustanowiony biegłym sądowym w zakresie medycyny sądowej w okręgu Sądu Okręgowego w Rzeszowie i przepisana przysięgę złożył w dniu 5 marca 1934 r. w Sądzie Grodzkim w Strzyżowie [30]. Przyrzeczenie biegłego ponowił 19 stycznia 1960 r. w Sądzie Powiatowym w Strzyżowie i do chwili śmierci pełnił funkcję biegłego sądowego w zakresie medycyny w okręgach sądów powiatowych w Strzyżowie, Jasle, Krośnie i Rzeszowie [31, 32].

Dr Adam Patryn zmarł bezpotomnie w Strzyżowie 11 sierpnia 1974 r. i został pochowany w grobowcu rodzinnym na cmentarzu św. Michała w pobliżu grobowca Wilhelma Zajączkowskiego. Rodziny nie założył. Miał dwie siostry: Elżbietę, absolwentkę Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza (promotor pracy magisterskiej prof. dr Jan Ptaśnik) i Jolantę, absolwentkę Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego we Lwowie. Ojciec dr. Adama Patryna był kupcem, między innymi do 1933 r. prowadził w Strzyżowie trafikę.

Pracując w małym miasteczku, gdzie możliwości wykonywania badań diagnostycznych były bardzo ograniczone (do badania obrazu mikroskopowego krwi, odczynu Biernackiego, a nieco później obrazu rentgenowskiego), dr Adam Patryn przykładał wielką wagę

do anamnezy, która trwała często kilka godzin. Jeśli bywała krótsza, to tylko w takich przypadkach, kiedy mógł wyjaśnić pacjentce przybyłej zazwyczaj z zatroskaną matką, że nie o chorobę idzie, a o jakże pożądany odmienny stan natury. Zdarzenia takie traktował jako jaśniejszą stronę lekarskiej praktyki. Cieszył się opinią doskonałego diagnosty. W chorobie wrzodowej żołądka i dwunastnicy sprzeciwiał się stosowaniu środków zobojętniających odczyn kwaśny, które jego zdaniem przynosiły tylko efekt doraźny a w istocie pogłębiały stan chorobowy, i zalecał stosowanie w ich miejsce kwasów naturalnych. Rozumiał więc na długo przed ogłoszeniem mechanizmu sprzężenia zwrotnego istotę działania układów naturalnej regulacji homeostazy. Uznawał, że terapeutyczne pożytki stosowania wód mineralnych zyskać można, pijąc wody u źródła, gdzie zachodzi hemodynamiczna przemiana składników mineralnych i gazów uwalniających się spod ciśnienia górotworu. Wodom mineralnym butelkowanym przydawał znaczenie nie większe niż roztworom sporządzonym sztucznie z odpowiednich substancji chemicznych. Zauważał też, że terapia balneologiczna przynosi dobroczynny skutek w chorobach spowodowanych zakłóceniem subtelnych mechanizmów regulacyjnych organizmu (np. w chorobach psychicznych), w chorobach zaś o prostej etiologii bywa najczęściej nieskuteczna.

Publikacji o charakterze naukowym nie pozostawił.

Piśmiennictwo

1. Szarejko P., *Materiały robocze do słownika lekarzy polskich XIX wieku*, Główna Biblioteka Lekarska, Dział Zbiorów Specjalnych (brak sygnatury), niepubl.
2. *Miasta Polskie w Tysiącleciu*, red. nauk. M.Siuchniński, Wrocław 1967, tom 2, hasło *Strzyżów*, 390.
3. Leśniak Z., Kłos S., Nowakowski J., *Strzyżów i okolice*, Warszawa 1972, 28.
4. *Gimnazjum i Liceum im. Henryka Sienkiewicza w Łańcucie*, red. S. Inglot, Warszawa 1965, 128, 211.
5. Świadectwo dojrzałości Państwowego Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza w Łańcucie z 28 maja 1923 r. (w posiadaniu autora).
6. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich Uniwersytetu Jana Kazimierza z dnia 23 grudnia 1930 roku (w posiadaniu autora).
7. Poświadczenie dr. Pohoreckiego, dyrektora Państwowego Szpitala Powszechnego we Lwowie z dnia 24 marca 1932 r. (w posiadaniu autora).
8. Poświadczenie prof. dr. Henryka Halbana, dyrektora Kliniki Chorób Nerwowych UJK, z dnia 30 maja 1932 r. (w posiadaniu autora).
9. Zaświadczenie Lwowskiego Urzędu Wojewódzkiego z dnia 26 maja 1932 r. L.Z. 15/24/1932 o uprawnieniu do wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskim (w posiadaniu autora).
10. Poświadczenie obywatelstwa polskiego wydane przez Starostę Powiatowego Strzyżowskiego z dnia 17 października 1931 r. L. IV.442/ob. (w posiadaniu autora).
11. Pismo Tymczasowego Wydziału Samorządowego w Likwidacji we Lwowie z 14 maja 1932 r., znak LW:14931 S (w posiadaniu autora).
12. Świadectwo dr. Lewickiego, dyrektora szpitala powszechnego w Krośnie z 1 grudnia 1933 r. (w posiadaniu autora).
13. Polskie Towarzystwo Lekarskie, Koło Terenowe w Strzyżowie 1976–1996, Strzyżów 1997, 22, 23.
14. Zaświadczenie Zarządu Okręgu Lwowskiego PCK o przesłuchaniu kursu ratownictwa i obrony przeciwgazowej ludności cywilnej w Sanoku z 4 października 1933 r. (w posiadaniu autora).
15. Świadectwo komisji egzaminacyjnej dla egzaminu sanitarnego przy Ministerstwie Opieki Społecznej, 13 kwietnia 1938 r. L. protokołu egzaminacyjnego 22 (w posiadaniu autora).
16. Umowa zawarta w dniu 22 września 1938 r. pomiędzy przewodniczącym wydziału powiatowego w Rzeszowie, Starostą powiatowym w Rzeszowie a lekarzem dr. Adamem Patrynem w sprawie stanowiska służbowego, L. 3965/38 (w posiadaniu autora).
17. Pismo Kreishauptmann Abteilung Gesundheitswesen, Reichshof, 21 lutego 1941 —zwolnienie dr. Adama Patryna z zajmowanego stanowiska lekarza okręgowego (w posiadaniu autora).
18. Dr Adam Patryn, Generalne Gubernatorstwo, Karta Rozpoznawcza z 15 lipca 1942 r. (w posiadaniu autora).
19. Konieczkowski R., *Strzępy wspomnień*, Warszawa 1986, 149.
20. Relacja <http://www.jewishgen.org/yizkor/Strzyzow/Str245.html> Część Strzyzow, Poland The Second World War and the Holocaust {Cont.}, s. 10, data pobrania 6 maja 2013.
21. Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 24.10.1944, znak L1710100/109/44.
22. HKO CCCP Uprawnienie Wojennowo Komendanta g. Rzeszow. 29 dekabryja 1944, nr 291244 — przepustka komendanta wojennego miasta Rzeszów zezwalająca na poruszanie się lekarzowi Adamowi Patrynowi transportem samochodowym i kolejowym (w posiadaniu autora).
23. Pismo Ministra Zdrowia z 28 stycznia 1946 r. nr O.II.688/46 — zwolnienie dr. Adama Patryna z zajmowanego stanowiska naczelnika wydziału zdrowia Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie (w posiadaniu autora).
24. Pismo Wydziału Powiatowego w Strzyżowie z 26 marca 1946 r. poruczające pełnienie obowiązków lekarza okręgowego w Strzyżowie (w posiadaniu autora).

25. Świadczenie ukończenia kursu medycyny uzdrowiskowej przy Polskim Instytucie Balneologicznym w Krakowie z 22 września 1946 r., L.15/I-45 (w posiadaniu autora).
26. Poświadczenie moralności wystawione przez Zarząd Miejski w Strzyżowie z dnia 5. stycznia 1945 r. L. 9/45 (w posiadaniu autora).
27. Zaświadczenie Państwowego Instytutu Reumatologicznego z 15 grudnia 1948 r. o uczestnictwie w kursie dokształcającym w zakresie chorób reumatycznych (w posiadaniu autora).
28. Zaświadczenie wojskowe nr 41 z 28 sierpnia 1944 r. (w posiadaniu autora).
29. *Nowiny Rzeszowskie*, 14 sierpnia 1974 r., nr 193 (dwa nekrologi).
30. Pismo Prezesa Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 lutego 1934 r. w sprawie ustanowienia biegłym sądowym w zakresie medycyny sądowej, Prez. 4821/34 (w posiadaniu autora).
31. Pismo Prezesa Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 21 grudnia 1962 r. w sprawie ustanowienia biegłym sądowym w zakresie medycyny sądowej w okręgu Sądu Powiatowego w Strzyżowie, Jaśle, Krośnie i Rzeszowie, Prez. 8471/62 (w posiadaniu autora).
32. Pisma Prezesa Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 22 grudnia 1966 r., 2 grudnia 1968 r., 6 grudnia 1969 r. w sprawie ustanowienia biegłym sądowym w okręgu Sądu Powiatowego w Strzyżowie, Jaśle, Krośnie i Rzeszowie (w posiadaniu autora).